

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju člana V stav 4. Aneksa 8 Općeg okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39 stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 3. do 5. februara 2014. godine je donijela

ODLUKU

I

Mural Zuke Džumhura u Konjicu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 372, z. k. uložak broj 470, k. o. Konjic II, općina Konjic, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04, 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa temeljnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U svrhu trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostor definiran u tački I stav 2. ove odluke utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i radove čiji je cilj prezentacija nacionalnog spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine;
- mural može biti zaštićen *in situ*, ukoliko će namjena objekta omogućiti odgovarajuće uvjete za njegovo čuvanje i prezentiranje, ili može biti izmješten u

- prostor u kojem su prezentirani život i djelo Zuke Džumhura, uz odgovarajuću prezentaciju njegovog nastanka i izvorne postavke, kao i razloga za prenošenje;
- dopušteno je korištenje nacionalnog spomenika u njegovoj izvornoj namjeni i njegova prezentacija u obrazovne i kulturne svrhe koje ne ugrožavaju nacionalni spomenik i prirodno okruženje.

IV

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti u dijelu u kojem su suprotni odredbama ove odluke.

V

Svako, a posebno nadležna tijela Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih postupaka koji mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Ova odluka će se dostaviti Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom tijelu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra u svrhu provedbe mjera utvrđenih u tač. II–V ove odluke, te nadležnom općinskom sudu u svrhu upisa u zemljišne knjige.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

VIII

U skladu sa članom V stav 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajuća Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 04.1-2.3-59/14-1
3. februara 2014. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I - UVOD

Na osnovi člana 2. stav 1. Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i inspekcijske poslove Općine Konjic podnijela je, dana 16.04.2012. godine, peticiju/prijedlog Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika za proglašenje **Murala Zuke Džumhura u Konjicu** nacionalnim spomenikom BiH.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovi člana V Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provođenju postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Fokus slikarskog opusa Zuke Džumhura je karikatura, uglavnom novinska, malih dimenzija, formalno vezana za umjetnost realizma. Mural hotela Igman je među rijetkim sačuvanim djelima Zuke Džumhura velikih dimenzija i u cijelosti oslobođeno realizma.

Mural je naslikan sredinom šezdesetih godina XX stoljeća (1964.) u restoranu tadašnjeg hotela Igman koji je kasnije pretvoren u poznati konjički restoran Pivnicu. Izveden je *fresco* tehnikom na zidu čije dimenzije iznose 3,5 x 8 m. Pri izvedbi murala, kao šegrt Zuke Džumhura radio je Nusret Nućo Mulić, također slikar.

Kompozicija murala je simetrična i podrazumijeva tridesettri motiva, nepravilnog oblika – neki od motiva su hibridi geometrijskih oblika, npr. trougao koji se transformira u krug, kvadrat ili pravougaonik dok su drugi posve nepravilni. Analizirajući njihov raspored unutar kompozicije primjetna je autorova težnja za postizanjem simetrije u odnosu na centralni motiv.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju predloženog dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis, arhitektonski snimak i fotografije;
- uvid u sadašnje stanje dobra;

- kopiju katastarskog plana;
- zemljišno-knjižne izvode;
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištene dokumentacije u okviru ove odluke;
- peticiju Općine Konjic, od 16. aprila 2012. godine, sa priložima.

Prema odredbi člana V stav 2. Aneksa 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 37. Poslovnika o radu Komisije, prije donošenja konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, Komisija će pružiti mogućnost vlasniku predloženog nacionalnog spomenika, podnosiocu peticije, institucijama nadležnim za očuvanje naslijeđa, stručnim i naučnim institucijama, stručnjacima i naučnicima, kao i drugim zainteresiranim licima da iznesu svoje stavove. U skladu s tim, Komisija je **preduzela sljedeće aktivnosti:**

- dopisom broj 04.2-35.2-5/13-36 od 26.03.2013. godine upućena je molba za dostavu stava o proglašenju Murala Zuke Džumhura u Konjicu nacionalnim spomenikom, od: Šeherzade Alić, pomoćnice načelnika Općine Konjic; Amila Babića, vlasnika dobra u kojem se mural nalazi, te Adisa Muhibića, glavnog koordinatora NGG ViPK Konjic;
- dopisom broj 04.2-35.2-5/13-161 od 03.07.2013. godine, Zavodu za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta upućen je zahtijev za dostavu dokumentacije.

Do donošenja odluke, Komisiji je dostavljena sljedeća dokumentacija:

- dopisom broj VIPK-47/12 od 15. 11. 2012. godine, neformalna grupa građana "Volonteri i prijatelji Konjica" dostavila je informaciju o oštećenju spomenika i eventualnim mjerama zaštite Murala Zuke Džumhura;
- dopisom broj 09-42-3-1413/13 od 04.04.2013. godine, Općina Konjic dostavila je pozitivan stav o proglašenju murala Zuke Džumhura u Konjicu nacionalnim spomenikom;
- dopisom broj 338-XVIII/13 od 05.04.2013. godine, građevinsko-trgovinsko preduzeće "Babić" d.o.o. Jablanica dostavilo je informacije o stambeno-poslovnom objektu u izgradnji u kojem se mural nalazi kao i stav u vezi sa proglašenjem murala nacionalnim spomenikom;
- dopisom broj VIPK-25/13 od 11.04.2013. godine, neformalna grupa građana "Volonteri i prijatelji Konjica", dostavila je dokumentaciju i pozitivan stav u vezi sa proglašenjem murala nacionalnim spomenikom;
- **kopija katastarskog plana** razmjera 1:1000, k.č. br. 372, k. o. Konjic II, izdala 12.04.2012. godine Služba za geodetske,

imovinsko-pravne poslove i katastar nekretnina Općine Konjic, Federacija Bosne i Hercegovine;

- **zemljišno-knjižni izvod**, br. 470, koji je izdao 12.04.2012. godine Zemljišno-knjižni ured Općine Konjic;
- dopisom broj 07-40-4-4112-1/13 od 05.07.2013. godine, Zavod za zaštitu spomenika pri Federalnom ministarstvu kulture i sporta obavijestilo je Komisiju da predmetno dobro nije bilo evidentirano i zaštićeno u Zavodu za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa BiH, te negativan stav o proglašenju predmetnog dobra nacionalnim spomenikom BiH. Isti Zavod predlaže zaštitu dobra na lokalnom nivou.

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Mural Zuke Džumhura nalazi se u prostoru stambeno-poslovne zgrade u izgradnji, u Ulici Kolonija.

Ukupna površina parcele na kojoj se nalazi spomenik iznosi 305 m².

Spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. br. 372, z. k. ul. broj 470, k. o. Konjic II, Općina Konjic, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

Zulfikar Zuko Džumhur, slikar, putopisac i karikaturista rođen je 24. septembra 1920. godine u Konjicu. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Beogradu i Sarajevu. Nakon gimnazije Džumhur je studirao na Akademiji likovnih umjetnosti u klasi Petra Dobrovića i na Pravnom fakultetu u Beogradu.

Po završetku narodnooslobodilačkog rata posvetio se političkoj karikaturi, ne zapostavljajući slikarstvo i grafiku. Svoje prve karikature objavio je u "Narodnoj armiji" 1947. godine, a potom i u "Ježu", "Borbi", "NIN-u", "Vetrenjači" i "Književnim novinama". Godine 1952. Džumhur je prešao u "Politiku" i postao njezin stalni saradnik.

Kao reporter "Politike" putovao je po zemljama Evrope, Azije i Afrike. Objavio je dvije knjige putopisa: *Nekrolog jednoj čaršiji* i *Pisma iz Azije* sa predgovorom Ive Andrića. Dekorirao je paviljon Jugoslavije na Svjetskoj izložbi u Bruxellisu (1958) i veliku dvoranu aerodroma Beograd.¹ Kao slikar izlagao je na izložbama Oktobarskog salona, Udruženja "Lada" u Beogradu ali i samostalno (Sarajevo, 1940). Snimio je 18 putopisnih televizijskih emisija kao televizijski autor i voditelj, te osam emisija "Hodoljublja" iz Jugoslavije. Dobitnik je više značajnih nagrada: Orden rada, Orden bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem, Oktobarska nagrada Beograda, nagrada *Pjer* za karikaturu i druge.

¹ Likovna enciklopedija Jugoslavije, Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1984.

Umro je u Herceg Novom 27. novembra 1989., a sahranjen 29. novembra 1989. godine u Konjicu.

Mural u hotelu Igman nastaje u vremenu vrhunca industrijskog razvoja grada Konjica. Preduzeće Igman bilo je okosnica ovog industrijskog poleta i doprinijelo stvaranju slike Konjica kao jednog od regionalnih industrijskih centara. Konjic je 60. i 70. godina dinamično mjesto koje se konstantno širi:

"...razvoj metalske industrije omogućio je društveni i lični standard stanovnika do tada neslućen. Sve je bilo sadržano u preduzeću 'Igman' sve se vrtilo oko preduzeća 'Igman'"².

2. Opis dobra

Mural je naslikan sredinom šezdesetih godina XX stoljeća (1964) u restoranu tadašnjeg hotela Igman, za potrebe radnika tek otvorene vojne fabrike, koji je kasnije pretvoren u poznati konjički restoran Pivnicu. Objekat je u periodu 2000–2013. kupila firma Babić d.o.o. iz Jablanice sa namjerom da restoran sruši i izgradi stambeno-poslovnu zgradu. U periodu podnošenja peticije firma Babić d.o.o. već je počela sa projektom rušenja, no kako bi sačuvali mural, projekat je izmjenjen te je zid sa muralom ranijeg objekta sačuvan u funkciji nosivog zida (zapadni zid). Mural je oslikan na zidu čije dimenzije iznose 3,5 x 8 m. Na oslikavanju murala, kao pomoćnik Zuke Džumhura radio je Nusret Nućo Mulić, također slikar.

Kompozicija murala je simetrična i podrazumijeva tridesettri motiva nepravilnog oblika – neki od motiva su hibridi geometrijskih oblika, npr. trougao koji se transformira u krug, kvadrat ili pravougaonik, dok su drugi posve nepravilni. Motivi su raspoređeni ravnomjerno u odnosu na centralni, dominantni, motiv. Slojevi zida sa nanosima boje su u velikoj mjeri otpali ili prekrivene prašinom, ali se još jasno raspoznaju intenzivno crvena, plava i žuta. Podloga na kojoj oblici lebde je žute boje sa tragovima crvenog pigmenta. U nekim od oblika moguće je prepoznati trodimenzionalnost i autorovo osnovno polazište (npr. lobanja u donjem desnom uglu kompozicije).

Fokus slikarskog opusa Zuke Džumhura je karikatura, uglavnom novinska, malih dimenzija, formalno vezana za umjetnost realizma. Mural hotela Igman je, prema podacima dostupnim u vrijeme izrade ove odluke, jedno od rijetkih djela Zuke Džumhura velikih dimenzija i koje je u cijelosti oslobođeno realizma. Enterijeri javnih objekata na prostoru bivše Jugoslavije 60. i 70. godina često su ukrašeni muralima ili vitrajima. Javna umjetnost ovog vremena je gotovo u cijelosti posvećena veličanju komunističkih stremnji i ideala ili puka dekoracija. U zemljama bivše Jugoslavije ta djela odražavaju principe socrealističke ili apstraktne umjetnosti te su kao takva oslobođena svake socijalne ili političke kritike.

² Vidi: Senadin Begtašević, Dino Kassalo. *Konjic u slici i riječ*, Konjic: Skupština Općine Konjic, 2003., str. 52.

Stilski, mural Zuke Džumhura odražava tendencije apstraktne umjetnosti koja se proteže kroz cijelo XX stoljeće. S obzirom na to da ne postoji sveobuhvatno istraživanje umjetnosti murala nastalih na prostoru bivše Jugoslavije, ne postoji ni polazište za vrijednovanje murala Zuke Džumhura. Mural je potrebno pozicionirati u kontekst umjetničkog opusa Zuke Džumhura, njegovog slikarskog senzibiliteta te njegove uloge u kulturnom identitetu Konjica.

U procesu prikupljanja dokumentacije za izradu ove odluke nisu pribavljeni pisani ili drugi tragovi koji bi pomogli u interpretaciji ovog murala. Osim dva motiva u donjem desnom uglu kod kojih se tek nazire slikarsko polazište – lobanja i vrh grablji – svi drugi motivi su apstraktni, u kompoziciju povezani autorovom težnjom za postizanjem simetrije u odnosu na centralni motiv.

3. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Nema podataka o istraživačkim i konzervatorsko-restauratorskim radovima.

4. Dosadašnja zakonska zaštita

Prema evidenciji Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta Mural Zuke Džumhura nije bio evidentiran i zaštićen u Zavodu za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Bosne i Hercegovine.

5. Sadašnje stranje dobra

Spomenik je u veoma lošem stanju.

Uviđajem na terenu 21.05.2013. godine, utvrđeno je:

- mural se nalazi u stambeno-poslovnom objektu u izgradnji, vlasništvo firme Babić d. o.o. iz Jablanice;
- mural je prekriven PVC-folijom preko koje je zakovana drvena konstrukcija, ali nije bilo moguće ustanoviti koji motivi su uništeni ovom intervencijom;
- mural je bio izložen oscilacijama temperature i vlage iz mikrookruženja, kao i utjecaju atmosferilija što se ogleda u gubitku intenziteta boja i otpadanja boje.

III- ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima ("Službeni glasnik BiH", br. 33/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. vremensko određenje

B. historijska vrijednost (veza sa historijskom ličnošću)

E. simbolička vrijednost

E V. značaj za identitet skupine ljudi

G. izvornost

G I. oblik i dizajn

G II. materijal i sadržaj

G III. namjena i upotreba

G IV. tradicija i tehnike

H. jedinstvenost i reprezentativnost

H I. jedinstven i rijedak primjerak određenog tipa ili stila

H III. djelo vrhunskog umjetnika ili graditelja

Sastavni dio ove odluke su:

- **kopija katastarskog plana** razmjera 1:1000, k.č. br. 372, k. o. Konjic II, izdala 12.04.2012. godine Služba za geodetske, imovinsko-pravne poslove i katastar nekretnina Općine Konjic, Federacija Bosne i Hercegovine;
- **zemljišno-knjižni izvod**, br. 470, koji je izdao 12.04.2012. godine Zemljišno-knjižni ureda Općine Konjic.
- **fotodokumentacija:**
 - o fotografije postojećeg stanja **Murala Zuke Džumhura** snimljene su 21.05.2013. godine; fotografije je snimio Mirzah Fočo (fotografirano digitalnim fotoaparatom Nikon Coolpix P510, 16 MP, 42x OPT);
 - o fotodokumentacija neformalne grupe građana civilnog društva "Volonteri i prijatelji Konjica".

Korištena literatura

U toku vođenja postupka korištena je sljedeća literatura:

1984. Likovna enciklopedija Jugoslavije, Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb: 1984.
2003. Begtašević, Senadin; Kassalo, Dino. *Konjic u slici i riječ*, Konjic: Skupština Općine Konjic, 2003.

Novinski članci:

1976. Naopak posao za nemiran duh, Start, Zagreb, 24. III 1976.
1976. Staro drvo – čitava priča, TV Novosti, Beograd, 3. XII 1976.
1977. Razgovor sa Zukom Džumhurom, Hodoljubac svih vremena, Oko, Zagreb, 29. XII 1977.
1981. Hodoljub u Beogradu, TV Novosti, Beograd, 14. VIII 1981.
1982. Džumhur, Zuko Reporter sa vojničkim platnom, Radio revija Beograd, 10. IX 1982.
1983. Tišina stiže i mene, Oslobođenje, Sarajevo, 23.07.1983.
1983. Putopis nije tvrdoserstvo, Omladinske novine, Beograd, 6. XI 1983.
1983. Intervju: Sretna, velika neznalica, Naši dani, Sarajevo, 2. XII 1983.
1987. Nadahnuti skitač, Glas, Banja Luka, 18. IV 1987.
1987. Intervju s povodom, Zulfikar Džumhur, slikar, karikaturist, putopisac, Hodoljubac Zuko, Novi list, Rijeka, 15. VIII 1987.
1989. Poslednje putovanje velikog hodoljupca, Oslobođenje, Sarajevo, 1.12.1989.
1989. Pjesnik crteža i riječi, Odjek, Sarajevo, 15. XII 1989.
1997. Bajke o svijetu, U povodu izdanja Sabranih djela Zuke Džumhura, Oslobođenje i Svjetlost, Oslobođenje, Sarajevo, 13. VII. 1997.
1997. Čovjek i vrijeme: Zuko Džumhur, Majstor riječi i slika, Oslobođenje, Sarajevo, 13. VII 1997.
2010. Kako je Zuko crtao svijet, Slobodna Bosna, 18.3.2010.

Dokumentacija neformalne grupe građana civilnog društva "Volonteri i prijatelji Konjica"

Internetske stranice:

http://www.camo.ch/zuko_dzumhur.htm (10.06.2013.)

<http://www.bhdani.com/arhiva/261/t26108.shtml> (10.06.2013.).

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke

*Aleksandra Bunčić, diplomirani historičar umjetnosti i profesor pedagogije,
saradnik za historiju umjetnosti u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika*